

розділ I Особливої частини КК України містить злочини проти основ національної безпеки України.

КК СР передбачає як максимальне покарання довічне позбавлення волі, зокрема, за такі злочини як незаконне виробництво, зберігання, збут наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів (§ 172) (в Україні максимум – 12 років позбавлення волі (ч. 3 ст. 307 ККУ)), торгівлю людьми, торгівлю дітьми, викрадення людини з вивезенням її за кордон (§§ 179, 180, 187) (в Україні максимум – 15 років позбавлення волі (ч. 3 ст. 149 ККУ)).

Крім того, § 47 КК СР передбачає можливість призначення довічного позбавлення волі навіть у випадках, якщо цей вид покарання не передбачений санкцією статті, якщо особа двічі до цього засуджувалась до позбавлення волі за одне з діянь, передбачених § 47 КК СР (згвалтування, виготовлення дитячої порнографії, контрабанду, створення та сприяння терористичній організації та ін.).

КК СР передбачає більш тривалі строки давності притягнення до кримінальної відповідальності – максимум – 30 років за злочин, санкція якого передбачає довічне позбавлення волі (§ 87 КК СР). В Україні – максимум – 15 років у разі вчинення особливо тяжкого злочину (хоча при цьому суд може не застосовувати давність, якщо санкція передбачає можливість призначення довічного позбавлення волі (ст. 49 ККУ)).

Що стосується можливих пропозицій з удосконалення кримінального законодавства Словаччини та України, то, на наш погляд, Україні доцільно використати досвід Словаччини щодо застосування у кримінальному законодавстві України людиноцентристського принципу криміналізації діянь (при реформуванні законодавства на перше місце ставити інтереси людини, а не держави).

Словаччині, можливо, було б доцільним переглянути, з урахуванням досвіду України, окремі позиції кримінально-правової політики держави у напрямку зниження встановлення такого виду покарання як довічне позбавлення волі, а також розширення диференціації кримінальної відповідальності залежно від об'єкта злочинного посягання (збільшити кількість глав Особливої частини КК СР).

1. Словаччина // Вікіпедія: вільна енциклопедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%87%D1%87%D0%B8%D0%BD%D0%B0> (дата звернення 15.01.2019).

2. Хавронюк М.І. Кримінальне законодавство України та інших держав континентальної Європи: порівняльний аналіз, проблеми гармонізації: монографія. Київ: Юрисконсульт, 2006. 1048 с.

3. Уголовный кодекс Словацкой Республики от 20 мая 2005 г. URL: <https://wipolex.wipo.int/ru/legislation/details/18194> (дата звернення: 15.01.2019).

4. Рогожин А.Й., Страхов М.М., Гончаренко В.Д. та ін. Історія держави і права України. Ч. 1: Підруч. для юрид. вищих навч. закладів і фак.: у 2 ч. Київ, 1996. 368 с.

5. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 15.01.2019).

Березняк Василь Сергійович
старший викладач кафедри
кримінального права та кримінології,
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник

Рец Віолетта Володимирівна
курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ГЕНЕЗА ПРОЕКТУ КОДЕКСУ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ МИРУ І БЕЗПЕКИ ЛЮДСТВА ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ У МІЖНАРОДНОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Актуальність досліджуваної проблеми є очевидною, оскільки у науці міжнародного кримінального права недостатньо досліджена тема генези Проекту кодексу злочинів проти миру і безпеки людства, а особливо його правове значення для врегулювання питань кримінальної відповідальності за скоєння суспільно небезпечних діянь у вигляді воєнних злочинів, об'єктом посягань яких є мир і безпека людства.

Злочин агресії сьогодні є одним із найтяжчих міжнародних злочинів, тому що стано-

вить серйозну загрозу миру і безпеці людства, посягаючи на людські блага. Власне і термін «міжнародний злочин» характеризує ведення агресивної війни. Заборона агресії фактично зафіксована у нормах міжнародного права, тобто численних деклараціях, резолюціях, статутах і положеннях тощо. Такі заборонні норми є імперативними, тому, відповідно до правил сучасного загального міжнародного права, відхилення від них є неприпустимим [1].

У XIX–XX століттях війна вважалася цілком виправданим знаряддям вирішення політичних питань і регулювання зовнішніх відносин. Проте зі зростанням гуманізаційних процесів ситуація різко змінилася і міжнародне товариство усвідомило необхідність заборони агресії у міжнародному праві, а також вирішення питання призначення кримінальної відповідальності. Аналіз теорії і практики міжнародно-правових відносин дає підстави стверджувати, що розуміння необхідності правової регламентації відповідальності за міжнародні злочини, у першу чергу агресію, порушення правил і звичаїв ведення війни, піратство та ін., створювало умови для більш плідної співпраці держав у цьому напрямі. Обговорювалися різні варіанти таких дій – створення міжнародного суду [2], процесуальна регламентація видачі злочинців на території держав [3], де були скоєні злочини, система заходів для покарання держав-агресорів [4] тощо. Для становлення інституту кримінальної відповідальності за злочини проти миру та безпеки людства особливе значення мала не тільки ідея міжнародної кримінальної юстиції, але й систематизація міжнародно-правових норм про ці злочини.

Нова хвиля міжнародно-правових відносин вимагає багатовекторного вдосконалення усіх напрямків правових знань, у тому числі і міжнародного кримінального права, а точніше його нормативної бази. Саме тому сьогодні уже існує як окремих, проте ще частково імplementований Проект кодексу злочинів проти миру і безпеки людства, історія якого починається із 1946 року, коли зусилля ООН, пов'язані із кодифікацією міжнародних злочинів, і створення міжнародного суду кримінальної юрисдикції дублювали одне одного і не мали значної ефективності для подолання правотворчих труднощів. Створення важливого для міжнародного законодавства нормативного акта тривало майже півстоліття. Генеральна Асамблея почала активізувати дії після 1946 року. У 1947 році Генеральна Асамблея ООН звернулася до Комісії міжнародного права (ІЛС) із проханням сформулювати і систематизувати принципи міжнародного права, визнані у Статуті Нюрнберзького трибуналу і частково Токійського, саме вони стали поштовхом до створення теоретичних засад міжнародного кримінального права. Відповідно до них, кожна особа, яка вчинила злочин, несе за нього відповідальність і підлягає покаранню. Важливою є констатація тези про те, що не звільняє особу, яка вчинила діяння, від відповідальності за міжнародним правом та обставина, що за внутрішнім правом покарання за міжнародний злочин не встановлюється [5]. Не звільняються від міжнародної відповідальності за вчинені злочини і керівники держав або відповідальні посадовці. У Статуті Нюрнберзького трибуналу наголошено й на тому, що від відповідальності за міжнародним правом не звільняються особи, які діяли за наказом керівництва за умови, якщо свідомий вибір був можливий. Ці фундаментальні засади знайшли своє відображення у Проекті кодексу злочинів проти миру і безпеки людства від 1996 року [6].

Комітет почав роботу лише 1949 року, тому найперший Проект кодексу злочинів проти миру і безпеки людства було надано лише 1954 року, проте і його не прийнято у зв'язку з тим, що Генеральна Асамблея вимагала надання визначення злочину агресії, яке, власне, було сформульовано 1974 року. Виходячи із цього, у 1991 році ІЛС тимчасово ухвалили проекти статей Кодексу і передали їх урядам на розгляд, а також до редакційного комітету. Сучасний Проект кодексу злочинів проти миру і безпеки людства було прийнято в період з 6 травня по 26 липня 1996 року, його складають двадцять проектів статей. Ці норми є актуальними сьогодні поряд із Римським Статутом МКС [7].

Значення Проекту кодексу злочинів проти миру і безпеки людства у міжнародному кримінальному праві є суттєвим, тому що Комісія міжнародного права в ході підготовки проекту статей про відповідальність держав розробила поняття міжнародного злочину. На думку членів Комісії, міжнародно-протиправне діяння, що виникає в результаті порушення державою міжнародного зобов'язання, настільки основоположного для забезпечення життєво важливих інтересів міжнародного співтовариства, що його порушення розглядають як злочин перед міжнародним співтовариством загалом, і є міжнародним злочином [8].

Питання агресії традиційно пов'язували з поняттям відповідальності держави. Проте основну увагу норм Кодексу зосереджено саме на призначенні індивідуальної кримінальної відповідальності. Саме тому у ст. 16 Проекту кодексу вказано на те, що особа може бути визнана відповідальною за злочин агресії, якщо ця особа «бере активну участь або здійснює планування, підготовку, ініціювання або ведення агресивної війни, веденої державою» [8]. Інше основоположне правове значення Проекту кодексу проти миру і безпеки людства полягає в тому, що він покликаний визначити порядок і основні засади призначення індивіду-

альної кримінальної відповідальності.

Проте інтерес для науки становить ступінь конкретики розкриття поняття «агресії». Згадано вище, що особливістю поданого кодифікованого закону є зосередження основної уваги на індивідуальній відповідальності. Проте відсутні концепції особливо тяжких злочинів проти миру і безпеки людства, а також відмінності злочинів проти миру від воєнних або злочинів проти людства тощо. Суто теоретично, така структура кодексу цілком дієва, спрямована саме на вирішення питання особливостей індивідуальної кримінальної відповідальності, адже для ідентифікації конкретного виду злочину можна звернутися до Римського Статуту МКС або Резолюції ГА ООН № 3314 від 14 грудня 1974 року.

Отже, Проект кодексу злочинів проти миру і безпеки людства містить базові засади для юридичної кваліфікації злочинів під час визначення відповідальності. Крім того, юридичний документ має складну генезу становлення, тому що поступово вміщував у собі норми численних актів і конвенцій, які мають міжнародно-правове значення. Не можна оминати той факт, що інститут відповідальності за злочини проти миру і безпеки людства у міжнародному кримінальному праві сьогодні має досить вивірену і нормативно обґрунтовану структуру.

1. Словник основних термінів у міжнародному праві. URL: <https://www.naiu.kiev.ua/books/mg/slovnik.html> (дата звернення: 19.02.2019).

2. Камаровский Л. О международном суде. Москва: Тип. Мзлинского, 1881. 542 с.

3. Мартенс Ф.Ф. Современное международное право цивилизованных народов. СПб.: Тип. А. Бенке, 1896. Т. 2. 626 с.

4. Стоянов А.Н. Очерки истории и догматики международного права: Лекции, читанные в 1873/74 году в Харьковском университете. Харьков: Универ. тип., 1875. 742 с.

5. Мохончук С.М. Міжнародна регламентація відповідальності за злочини проти миру і безпеки людства. *Кримінальне право, криміналістика і кримінологія: зб. наук. статей.* № 1–2 (18–19). 2012. С. 76–81.

6. Принципы международного права, признанные уставом Нюрнбергского трибунала и наше-щие выражение в решении этого трибунала // Международное публичное право: сб. документов / сост.: Н.Т. Блатова, Г.М. Мелков. Москва: ИНФРА-М, 1996. Т. 2. С. 101–115.

7. The History of the Draft Code of Crimes Against the Peace and Security of Mankind. URL: www.cambridge.org/core/journals/israel-law-review/article/history-of-the-draft-code-of-crimes-against-the-peace-and-security-of-mankind/98743F12D97C36ACE99F35662AAC6F71 (дата звернення: 19.02.2018).

8. Jean Allain and John R. W.D. Jones. A Patch work of Norms: A Commentary on the 1996 Draft Code of Crimes against the Peace and Security of Mankind. URL: <http://www.ejil.org/pdfs/8/1/1401.pdf>.

Бойко Олексій Павлович

викладач кафедри кримінального процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ДЕЯКІ ПИТАННЯ З РЕАЛІЗАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАТРИМАННЯ В УМОВАХ ОСОБЛИВОГО РЕЖИМУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Виклики, що постали перед Україною на тлі негативних суспільно-політичних подій 2014 р., стали серйозним випробуванням для багатьох соціально-правових інститутів, обумовили екстрену трансформацію державної політики у сфері національної безпеки, у тому числі в аспекті вдосконалення правового регулювання кримінального процесуального затримання в умовах особливого режиму досудового розслідування.

На сьогодні з чинного КПК України випливають такі види кримінальних процесуальних затримань: затримання на підставі ухвали слідчого судді, суду з метою приводу; законне затримання; затримання уповноваженою службовою особою; затримання окремої категорії осіб; затримання співробітника кадрового складу розвідувального органу України; затримання державного виконавця чи приватного виконавця; затримання неповнолітнього; затримання керівником дипломатичного представництва чи консульської установи України або визначеної ним службової особи; затримання капітаном судна України, що перебуває за межами України під прапором або з розпізнавальним знаком України, якщо це судно приписано до порту, розташованого в Україні; затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення за межами України [1].

З метою захисту громадян, держави і суспільства від терористичних загроз у районі